

ФОРМУВАННЯ РИНКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

О.М. Федорчук – к.е.н. ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства України як пріоритетної галузі національної економіки повинен бути зорієнтованим на забезпечення продовольчої безпеки держави, зростання її експортного потенціалу, а саме: формування багатокладної аграрної економіки, забезпечення вільного розвитку підприємництва та малого бізнесу, різнобічних ефективних організаційно-правових форм господарювання з максимальним використанням можливостей кооперації та орендних відносин, вдосконалення прав власності на землю та засоби виробництва; забезпечення опосередкованого державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств і організацій в умовах ринкових відносин; державна підтримка розвитку агропромислового комплексу на основі освоєння цільових державних програм; забезпечення захисту вітчизняних товаровиробників, формування інфраструктури ринку, входження агропромислового комплексу з конкурентоспроможною продукцією і продовольчими товарами у світове співтовариство; удосконалення ринкових механізмів цінового регулювання, кредитно-фінансової системи та податкової політики, формування інфраструктури ринку, спрямування інвестицій на відновлення та розвиток ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва і харчової промисловості; прискорення розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та хімічної промисловості для забезпечення агропромислового виробництва сучасною технікою, мінеральними добривами, засобами захисту рослин, ветеринарними препаратами через наявну інфраструктуру ринку матеріально-технічних ресурсів.

Стан вивчення проблеми. Важливою умовою забезпечення стабільності ринку матеріально-технічних ресурсів (МТР) має стати активне застосування механізмів його державного регулювання. Суть такого регулювання полягає в забезпеченні збалансованості кількісних та якісних параметрів попиту і пропозиції, їхньому оптимальному співвідношенні.

Перед аграріями постає проблема трансформації діючого ринку матеріально-технічного забезпечення сільського господарства в ринкову інфраструктуру. Вона може бути здійснена при дотриманні наступних основних принципів:

– економічна рівноправність постачальницько-посередницьких

- формувань із постачальниками й споживачами;
- демонополізація сфери обігу й створення умов для конкуренції;
 - використання різноманітних форм власності, організаційних структур і видів госпрозрахункової діяльності постачальницько-посередницьких формувань;
 - надання самостійності основній ланці інфраструктури постачальницько-посередницьким формуванням і підприємствам;
 - спрямованість економічних інтересів працівників постачальницько-посередницьких формувань і підприємств на збільшення видів і підвищення якості зроблених послуг.

Світовий досвід свідчить про те, що ефективність ринкової економіки забезпечується при наявності трьох умов: формування конкурентного середовища, дотримання принципів вільного підприємництва й цілеспрямованої регулюючої ролі держави.

Завдання і методика досліджень. Найважливішим завданням у нових умовах господарювання стає формування ринку засобів виробництва для сільського господарства. Надалі в міру стабілізації товарного ринку, збалансованості попиту та пропозиції процес матеріально-технічного забезпечення споживачів агропромислового комплексу буде здійснюватися тільки шляхом вільної купівлі-продажу засобів виробництва, що, у свою чергу, буде сприяти посиленню комерційно-ділових зв'язків у процесі виробництва, обігу й споживання товарів виробничого призначення.

Одним з напрямків збільшення ринкової номенклатури, збалансованості попиту та пропозицій є створення на комерційній основі агропромислових асоціацій і об'єднань, акціонерних товариств, членами яких на взаємовигідній паритетній основі можуть виступати промислові підприємства, постачальницько-посередницькі формування й споживачі. Істотну роль у збалансованості попиту та пропозиції, підвищенні рівня задоволення замовлень споживачів на матеріальні ресурси повинні зіграти виробничі послуги (по прокату техніки, складанню машин, комісійній торгівлі й ін.), що надаються селянсько-фермерським господарствам, орендним колективам і кооперативам, іншим споживачам.

Сьогодні найважливішим методом при дослідженні сутності ринку матеріально-технічних ресурсів стає його розгляд як щодо однорідної соціально-економічної системи. Об'єктами руху товарів є засоби виробництва, суб'єктами ринкових відносин - посередницькі структури системи матеріально-технічного забезпечення. Ринок сільськогосподарської продукції й ресурсів поєднує цільова функція - обслуговування сільськогосподарських товаровиробників і єдині логістичні методи торговельно-посередницької діяльності. Державне регулювання ринкових відносин у системі матеріально-технічного забезпечення сільського господарства дозволить погодити

економічні інтереси учасників ринків матеріально-технічних ресурсів і продовольства через систему правової, організаційно-управлінської, фінансово-економічної й планової діяльності державних структур.

Розширення дії ринку виражається насамперед у перебудові систем ціноутворення й обороту продукції матеріально-технічного призначення (включаючи засобу виробництва й капіталовкладення), формуванні ринкових структур. Ринок матеріально-технічних ресурсів розвивається разом з відтворювальними відносинами.

Однією з найважливіших особливостей аграрної економіки України є низький рівень платоспроможного попиту сільських товаровиробників на техніку й інші промислові товари, необхідні сільському господарству для виробничої діяльності. У результаті різко скорочуються поставки й споживання промислової продукції в сільському господарстві, істотно зривається його відтворювальна база, що обумовлює зниження валової й товарної продукції.

Результати досліджень. Дослідження показало, що ринок матеріально-технічних ресурсів може розглядатися в декількох аспектах: по об'єктах, у просторовому розрізі, по механізмі функціонування, за рівнем насиченості. Поняття ринку не зводиться до процесу товарообміну й купівлі-продажу товарів матеріально-технічного призначення, а визначається системою економічних відносин, що забезпечують ефективне функціонування аграрного виробництва на основі інтересів товаровиробників. Ринок матеріально-технічних ресурсів, на нашу думку, варто розглядати не тільки як сферу дії й використання закону вартості, вартісних методів обліку витрат і результатів, інструментів регулювання взаємин з підприємствами й державою (тобто як сферу обміну в умовах існування товарного виробництва), але і як динамічну взаємодію всіх елементів єдиного відтворювального циклу.

Ринок засобів виробництва для села повинен охоплювати природно-кліматичну зональність регіонів України, спеціалізуватися на їхній номенклатурі в певній зоні обслуговування.

Методологічна база формування й функціонування регіонального ринку матеріально-технічних ресурсів ґрунтується на інтенсифікації, структурній збалансованості, необхідності переорієнтації процесів ресурсозабезпечення на кінцеві результати. Функціонування ринку матеріально-технічних ресурсів як виробничо-економічної системи припускає реалізацію наступних принципів:

- системності, що означає розгляд об'єкта функціонування як єдиної системи;
- комплексності, що припускає прогнозування, програмування й планування (регулювання) всіх видів виробничо-технічних ресурсів;
- суцільності, що виражається в необхідності обліку міжрегіонального обміну;

- оптимальності.

Пропонується трьохсегментна модель регіонального ринку в структурі трьох збільшених ринково-відтворювальних блоків:

1) виробничий (сільське господарство, система зберігання, виробнича структура, переробка);

2) ресурсний (оборот землі, засобів виробництва, трудових ресурсів, інвестицій);

3) властиво ринковий (ринкова інфраструктура, ринкові й державні регулятори, попит та пропозиція).

Ринкова концепція формування матеріально-технічних ресурсів припускає: регулювання взаємозв'язків суб'єктів ринку матеріально-технічних ресурсів (промислові, торговельно-посередницькі й сільськогосподарські підприємства); диверсифікованість постачальницько-збутової діяльності підприємств на мікрорівні; максимальне вв'язування структури регіонального агровиробництва зі структурою потреб у ресурсах; створення конкурентного середовища в сфері ресурсозабезпечення й стабілізації на цій основі економічної ситуації на ринку матеріально-технічних ресурсів; оптимізацію їхньої номенклатури й підвищення якості; взаємозумовленість процесів керування, виробництва й обігу товарами матеріально-технічного призначення.

Становлення регіональних ринків матеріально-технічних ресурсів проходить суперечливо; це пов'язане з нерозвиненістю загального ринкового простору, розбалансованістю фінансового господарства, звуження ринку засобів виробництва, посиленням тенденцій натуралізації регіонального господарства. Найбільш складною проблемою залишається встановлення тісного зв'язку між збільшенням матеріально-технічних ресурсів і ростом кінцевих результатів агропромислового виробництва. Віддача ресурсів у значній мірі залежить від розвитку ринкових відносин і забезпечує швидкий ріст ефективності при невеликих приростах засобів виробництва. Приріст результатів повинен відбуватися рівномірно протягом довгострокового періоду на основі функціонування ринкового механізму матеріально-технічного забезпечення й товарно-грошової збалансованості.

Найбільш важливими блоками структури й механізму державного регулювання ринку матеріально-технічних ресурсів, на наш погляд, є: науково-технічні прогнози розвитку аграрної економіки; державні цільові програми матеріально-технічного забезпечення сільського господарства; основні схеми розвитку спеціалізованих центрів технічного розвитку.

До числа основних засобів державної підтримки варто віднести: пряме бюджетне фінансування інвестиційних проектів; відкриття кредитних ліній для забезпечення лізингових операцій і

товарного кредитування сільських товаровиробників; організацію машинно-технологічних станцій.

За результатами досліджень інституту сільськогосподарського й агропромислового устаткування США, найбільший вплив на ринок техніки робить політика аграрних цін і доходів. З підвищенням цін на сільгосппродукцію аграріїв зростає попит на техніку. В умовах недосконалих регіональних ринків матеріально-технічних ресурсів, високих цін на мінеральні добрива, запасні частини, виробничі послуги, комбікорми цінова частина доходів у сільському господарстві не забезпечує відтворювального процесу. Для оптимального сільськогосподарського відтворення, його розширення й модернізації більшості господарств потрібні інвестиційні кредити, кошти спеціальних фондів, субсидії на поворотній і безповоротній основі й т.д. Ефективність цінових і фінансово-кредитних відносин багато в чому визначається тим, наскільки позитивні співвідношення реального попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції й послуг, який ріст реальної прибутковості сільськогосподарських товаровиробників.

Особливу значимість здобувають питання розвитку й зміцнення виробничої інфраструктури ринку засобів виробництва для АПК (товаропровідна мережа, складське господарство, підйомно-транспортні машини й складське встаткування, кошти обчислювальної техніки й зв'язку, транспорт). Всі елементи виробничої інфраструктури ринку повинні одержати такий розвиток, який би дозволив в перспективі механізувати й автоматизувати вантажно-розвантажувальні й транспортно-складські роботи, повністю звільнити споживачів від невластивих їм постачальницьких функцій і взяти на себе всю відповідальність за пошук і транспортування необхідних споживачам матеріальних ресурсів, надання їм комплексу інших сервісних послуг по матеріально-технічному забезпеченню.

Протягом перехідного періоду варто розробити, прийняти й ввести в дію пакет нормативно-методичних матеріалів, що відображають різні сторони діяльності постачальницько-посередницьких формувань і підприємств в умовах ринкових відносин - це оргструктури керування; форми власності й види господарювання; податково-кредитна політика, ціни й тарифи на надані споживачам послуги; взаємини з постачальниками й споживачами, система оцінки й стимулювання праці. Одним з напрямків створення ринку матеріально-технічних ресурсів є формування інфраструктури агросервісу шляхом створення дилерської мережі, прямих зв'язків із заводами-виробниками, установами взаємовигідних партнерських відносин. Кожне постачальницько-виробниче формування повинно мати відповідну виробничо-технічну базу: складські приміщення й устаткування,

комп'ютерну техніку й систему чіткого оперативного зв'язку зі споживачами, постачальниками, іншими підприємствами постачання, транспортні засоби та ін.

Невід'ємною частиною ринку засобів виробництва для АПК є товарна біржа, що створює необхідні умови для здійснення купівлі-продажу й обміну продукції матеріально-технічного призначення й сільського господарства. З огляду на практичну відсутність капітальних вкладень, доцільно створювати оптові ринки продукції матеріально-технічного призначення на базі існуючих регіональних служб агросервісу у формі асоціації або акціонерного ВАТ. Ці ринки необхідно формувати на державному, регіональному і районному рівнях з метою захисту інтересів сільських товаровиробників і посилення державного регулювання процесу руху товарів.

Неодмінною умовою формування торговельно-посередницької інфраструктури ринку засобів виробництва для АПК є створення конкурентного середовища в сфері товарного обігу, що пояснюється монопольною структурою виробництва з перевагою великих і недостатньо розвинутою мережею дрібних підприємств. Доцільно також відкривати спільні виробництва з наданням податкових і митних пільг підприємствам світового сільськогосподарського машинобудування. Державна підтримка попиту на матеріально-технічні ресурси може проявлятися в зниженні ПДВ при покупці найбільш складних дорогих машин і устаткування. В якості посередників можуть виступати постачальницько-збутові організації, великі оптові бази, біржові структури, торгові дома й магазини.

Найважливішою складовою частиною ринку МТР стає забезпечення агропромислового комплексу засобами виробництва й агросервісних послуг. В умовах ринкових відносин повинні скластися дві форми забезпечення підприємств АПК сільськогосподарською технікою - централізована (пов'язана із системою державного замовлення) і договірна (ринкова).

Можливе перетворення оптової торгівлі в багатоканальну систему й формування ринкової інфраструктури на основі установ товарних бірж, комерційних центрів, посередницьких організацій, що надають послуги маркетингового характеру, інформаційних систем, комерційних банків. Провідними напрямками формування багатоканальної оптової ланки варто вважати економічне стимулювання її створення на базі збутових підрозділів, промислових асоціацій і концернів; перетворення розподільних складів у самостійні оптові підприємства; функціонування торговельно-посередницьких кооперативів і організацію на їхній основі оптових підприємств.

За допомогою розширеного кредитування поставок матеріально-технічних ресурсів комерційними банками під державні

гарантії на конкурсній основі можливе поетапне скорочення розміру прямих дотацій і субсидій у вигляді компенсацій видатків сільськогосподарських товаровиробників. Кредитування повинно бути розраховане на весь період виробництва сільськогосподарської продукції від посіву до збирання. У сформованих умовах доцільно використовувати кредитування села за допомогою спеціальної кредитної лінії, відкритої під пільгову ставку НБУ. Доцільно ввести кредитування під майбутній урожай на умовах ф'ючерсних контрактів, що укладаються за договірною ціною, однак такий підхід вимагає відпрацьованої системи страхування, що передбачає державну гарантію відшкодування страхових платежів по всіх видах страхування, повернення більшої частини страхових внесків у випадку їхнього невикористання за підсумками минулого року. Необхідно також вирішити питання про віднесення витрат по добровільному страхуванню майна на собівартість продукції. Треба ефективно використовувати можливості розвитку лізингу, у тому числі за участю іноземного капіталу. Створення спільних лізингових компаній буде сприяти залученню інвестицій у сферу лізингових операцій.

Висновки та пропозиції. Таким чином, першочерговими заходами на етапі формування ринку матеріально-технічних ресурсів для аграрного виробництва є:

- визначення пріоритетних напрямків технологічного й науково-технологічного розвитку АПК;
- розробка державної програми підтримки інноваційної діяльності в сільськогосподарському виробництві;
- визначення джерел фінансування робіт по відбудові науково-технічного потенціалу АПК.

Перспектива подальших досліджень. Отже вважаємо, що комплексність, збалансованість і пропорційність розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів, забезпечення сільського господарства промисловими засобами виробництва, всіма іншими матеріально-технічними ресурсами, створення відповідної системи. Лише при цих складниках можна піднести аграрний сектор економіки. І поки наші внутрішні ринки не будуть насичені промисловими засобами виробництва і предметами праці, доки господарства не зможуть їх купити по доступних цінах, до тих пір проблема матеріально-технічного постачання повинна бути в центрі уваги державної політики.

Література:

1. Білоусько Я. К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько // Агроінком : Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал. - К. : "Агропромінвест-інтернешнл". - 2007. - N5/6. - С. 46-51.
2. Дем'яненко М.Я Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 7. – С. 9-19.
3. Саблук П.Т. Стабільні економічні умови як фактор послідовного підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. - 2003. - № 1. - С. 12-17.
4. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / За ред. Г.М. Підлісецького. - К. : Інститут аграрної економіки, 2001. - 428 с.
5. Шибанін В.С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти) — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. - 276 с.
6. Щурик М.В. Матеріально-технічне забезпечення відтворення земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств макрорегіону // АгроСвіт: Інформаційно-аналітичний журнал. - К. : ТОВ "Соло-Фінанс"; УАН. - 2007. - N5. - С. 9-13.

Формування ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства

О.М. Федорчук – к.е.н. ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

Анотація

В статті розглянуто сутність формування ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства.

Ключові слова:

ринкова інфраструктура, кредитування, державна підтримка, матеріально-технічні ресурси.

Формирование рынка материально-технических ресурсов для сельского хозяйства

А.М. Федорчук - к.э.н. ГВУЗ «Херсонский ГАУ»

Аннотация

В статье рассмотрена сущность формирования рынка материально-технических ресурсов для сельского хозяйства.

Ключевые слова:

рыночная инфраструктура, кредитование, государственная поддержка, материально-технические ресурсы.